

Το αναρχικό κίνημα στην Ουκρανία στο απόγειο της Νέας Οικονομικής Πολιτικής, 1924-1925

☰ Κατηγορία: Παγκόσμια Αναρχική Ιστορία

✎ Γράφτηκε από τον/την ngnm (edit.)

Μία μελέτη του αναρχικού κινήματος στην Ουκρανία μετά την υποτιθέμενη «εξαφάνισή» του. Από τον Viktor Savchenko, Πανεπιστήμιο Οδησού, Σεπτέμβριος 2017

Περίληψη από το libcom.org: Η δημοσίευση αυτή εξετάζει μια σχεδόν άγνωστη περίοδο ανάπτυξης του αναρχικού κινήματος στην Ουκρανία που έχει αγνοηθεί τόσο από τους σοβιετικούς όσο και από τους μετασοβιετικούς ιστορικούς, για τους

οποίους η ιστορία του αναρχισμού στη Σοβιετική Ένωση τελείωσε το 1921. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί αρχειακό υλικό, συμπεριλαμβανομένων των αρχείων των σοβιετικών μυστικών υπηρεσιών (ChK, GPU, OGPU), και επεκτείνει την ύπαρξη του αναρχικού κινήματος έως και τα μέσα της δεκαετίας του 1920. Αυτή ήταν μια περίοδος αναζωπύρωσης του κινήματος, ιδίως μεταξύ των φοιτητών, των νεαρών εργατών και των ανέργων, στις πόλεις της Ανατολικής και Νότιας Ουκρανίας (Χάρκοβο, Κίεβο, Οδησσός, Νιπροπετρόφσκ και Πολτάβα). Παρά την καταστολή από την κυβέρνηση, το αναρχικό κίνημα στην ΕΣΣΔ κατάφερε να επιβιώσει στην παρανομία τη δεκαετία του 1920.

Τα μέσα της δεκαετίας του 1920 ήταν η εποχή της τρίτης ευκαιρίας (αν κάποιος θεωρήσει τις επαναστάσεις του 1905 και του 1917 ως τις δύο πρώτες ευκαιρίες) που δόθηκε από την ιστορία στους αναρχικούς της Ανατολικής Ευρώπης για να δείξουν την ισχύ τους. Το ζήτημα της ύπαρξης

αναρχικού κινήματος στην ΕΣΣΔ τη δεκαετία του 1920 παραμένει αμφιλεγόμενο στην ιστοριογραφία. Οι περισσότεροι σοβιετικοί ιστορικοί υποστηρίζουν ότι ο αναρχισμός είχε «ξοφλήσει εντελώς» ήδη από τον Σεπτέμβριο του 1921 (τότε που «εξαφανίστηκε η Μαχνοβτσίνα»).

[1] Μόνο ο σοβιετικός ιστορικός Σ. Κανέφ «τόλμησε» να επανεξετάσει τη διαδικασία της «εξαφάνισης» του αναρχικού κινήματος στην ΕΣΣΔ, υποστηρίζοντας ότι «η εξάλειψη θυλάκων της αναρχικής αντεπανάστασης δεν σημαίνει ότι ο αναρχισμός κατεστάλη γενικά», και συσχέτισε την εξαφάνιση του αναρχισμού στην ΕΣΣΔ με την αυτοδιάλυση της νόμιμης Πανρωσικής Αναρχικής Ομοσπονδίας το 1925.[2] Στη σύγχρονη ιστοριογραφία εμφανίστηκαν δύο αντικρουόμενες τάσεις όσον αφορά την εξαφάνιση του αναρχισμού. Σύμφωνα με τον Μ. Boronuk,[3] το κίνημα αυτοδιαλύθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1920. Η L. Orchakova[4] περιορίζει κι αυτή την ύπαρξη του αναρχισμού ως πολιτικό κίνημα στις αρχές της δεκαετίας του 1920. Αντιθέτως, ο

A. Dubonik[5] θεωρεί ότι το αναρχικό κίνημα στην Ουκρανία δεν έπαψε να υπάρχει έως τη δεκαετία του 1930.

Το άρθρο αυτό στηρίζεται σε έγγραφα των σοβιετικών μυστικών υπηρεσιών που είχαν χαρακτηριστεί «απόρρητα». Η πηγή αυτή επιβεβαιώνεται από αρχεία αναρχικής προέλευσης (εφημερίδες και άλλα περιοδικά, επιστολές και απομνημονεύματα).

Ξεκινώντας από το 1924, τόσο οι πράκτορες της Τσε-Κα όσο και οι πρωτοστάτες αναρχικοί θεωρούσαν ότι είχε αναβιώσει το αναρχικό κίνημα στην ΕΣΣΔ, κάτι που γινόταν εμφανές από την αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος για τον αναρχισμό, ιδιαίτερα μεταξύ των νέων. Υπήρχαν πολλοί λόγοι για αυτό: Η διάψευση των προσδοκιών όσον αφορά τη Νέα Οικονομική Πολιτική και τις πολιτικές των μπολσεβίκων γενικά, η αυξημένη ανεργία, οι «εκκαθαρίσεις» στα πανεπιστήμια και στις δημόσιες υπηρεσίες, η

διεύρυνση του πολιτικού χώρου λόγω της εξαφάνισης των πρώην ισχυρών κομμάτων των Επαναστατών Σοσιαλιστών και των Μενσεβίκων, ο θάνατος του Λένιν (που οδήγησε στην αποδυνάμωση της κεντρικής κυβέρνησης), καθώς και το τέλος του λιμού στην Ουκρανία (που είχε απομυζήσει τις αναγκαίες για τον αγώνα δυνάμεις). Ταυτόχρονα, οι διαμάχες μέσα στο ΑUCP (B) (Ρωσικό Κομμουνιστικό Κόμμα – μπολσεβίκοι) έγιναν εντονότερες: Αρχικά, ανάμεσα στην «τρόικα» (Ζηνόβιεφ-Κάμενεφ-Στάλιν) και τον Τρότσκυ, και μετά το 1925 ανάμεσα στον Στάλιν και τους πρώην συμμάχους του, Ζηνοβιέφ και Κάμενεφ. Ο Τρότσκυ, στη δική του προπαγάνδα, χρησιμοποίησε συνθήματα που ακούγονταν αναρχικά, ζητώντας «ίσα δικαιώματα για τη νεολαία», αγώνα ενάντια στην «κομματική γραφειοκρατία», και προώθηση της «διαρκούς επανάστασης» (κάτι που θύμιζε την «τρίτη επανάσταση» των αναρχικών).

Η επανεμφάνιση των αναρχικών στην Αριστερή Όχθη (σπμ. εννοεί του ποταμού Δνείπερου, στην Υπερδνειστερία) και στη Νότια Ουκρανία (1924-25) είχε σίγουρα δυνατότητες μαζικοποίησης, αφ' ενός επειδή την περίοδο 1904-08 αλλά και το 1917, τα βιομηχανικά κέντρα της Ουκρανίας ήταν επίσης κέντρα του αναρχικού κινήματος της Ανατολικής Ευρώπης και αφ' ετέρου διότι οι αναρχικοί είχαν μαζική υποστήριξη στο Μαχνοβίτικο κίνημα του 1918-21, καθώς και στο κίνημα των εργατών υπέρ της κοινωνικοποίησης των επιχειρήσεων στην Οδησσό και στο Ντονμπάς το 1917-18.[6]

Η αναβίωση του αναρχισμού στην ΕΣΣΔ πιθανόν να συνδέεται επίσης με τη διεθνή συγκυρία, και πιο συγκεκριμένα με τα σχέδια του Κρεμλίνου για παγκόσμια επανάσταση, σχέδια στα οποία οι αναρχικοί θεωρούνταν σύμμαχοι στον πολυδιάστατο αγώνα ενάντια στα αστικά κράτη. Ιδιαίτερο βάρος στα σχέδια αυτά είχε δοθεί στην επανάσταση στη Γερμανία. Το 1922-23 μειώθηκε

αισθητά η καταστολή των αναρχικών στην ΕΣΣΔ, κάτι που συνοδευόταν από προσπάθειες στρατολόγησης μάχιμων αναρχικών και αναρχικών προπαγανδιστών για να δουλέψουν πολιτικά στη Γερμανία.[7] Στην Ουκρανία, οι αναρχικοί πρόσεξαν αυτή την τάση και προσπάθησαν να τη χρησιμοποιήσουν για να αυξήσουν την επιρροή τους.

Οι πρωτοστάτες αναρχικοί δεν συμπαθούσαν ούτε τους υποστηρικτές του Τρότσκυ, ούτε αυτούς του Ζηνόβιεφ. Σκέφτονταν μάλιστα να κυκλοφορήσουν μπροσούρες όπου θα εξηγούσαν την «ουδετερότητά» τους στη διαμάχη Στάλιν-Τρότσκυ.[8] Οι αναρχικοί συμπαθούσαν κάπως μόνο τους Sapronovists[9] (τους πρώην «Decists»), μια αντιπολιτευόμενη ομάδα στο εσωτερικό του ρωσικού κομμουνιστικού κόμματος. Παρ' όλο που αυτή η ομάδα δεν ήταν ισχυρή, είχε υποστηρικτές στην Ουκρανία (στις πόλεις Χάρκοβο, Οδησσό, Μικολάιβ).[10]

Στα μέσα της δεκαετίας του 1920, στο απόγειο της ΝΟΠ (Νέας Οικονομικής Πολιτικής), οι αναρχικοί ασκούσαν κριτική όσον αφορά τα καπιταλιστικά χαρακτηριστικά της, την κατάργηση των δημοκρατικών ελευθεριών, την αστυνόμευση της κοινωνίας από τις μυστικές υπηρεσίες, και την καταστολή του σοσιαλιστικού ρεύματος, χαρακτηρίζοντας το καθεστώς «κρατικοκαπιταλιστικό», «παλινορθωτικό» και φασιστικό-δικτατορικό. Χωρίς ψευδαισθήσεις για τα σοβιέτ και τα συνδικάτα, οι αναρχικοί τα θεωρούσαν «παρακλάδια» της δικτατορίας.[11]

Στα μέσα της δεκαετίας του 1920, ο γνωστός αναρχικός Π. Αρσίνωφ,[12] εξόριστος στο Παρίσι, γράφει: «Εκεί, στη Ρωσία, το κίνημά μας (...) αρχίζει σιγά σιγά να διορθώνεται, να λογικεύεται».[13] Κάποιος «Βίκτωρ» από την ΕΣΣΔ γράφει στον γνωστό αναρχικό Σ. Φλέσιν στη Δύση ότι συμμετέχει σε «μια ομάδα νεαρών αναρχικών» και ότι στην Κομσομόλ (σπμ. νεολαία του ΚΚΣΕ) διαισθάνεται κάποιος μια τάση «υπέρ

των αναρχικών».[14] Σε μια επιστολή κάποιου άγνωστου αναρχικού από την ΕΣΣΔ προς τον αναρχικό ιδεολόγο Voline (V. Eichenbaum), ο συγγραφέας αναφέρει ότι «τον τελευταίο καιρό έχουμε παρατηρήσει μια αναζωπύρωση της δραστηριοποίησης».[15] Αξίζει να επισημανθεί και η «Έκκληση μιας ουκρανικής ομάδας προς τις αναρχικές οργανώσεις και τους μεμονωμένους συντρόφους στη Ρωσία» (1924),[16] η οποία αναφέρει ότι ομάδες αναρχικών επικοινωνούν ξανά μεταξύ τους και ότι «έχουν ξεκινήσει τη διαδικασία ενοποίησής τους», ευελπιστώντας ότι «στο κοντινό μέλλον θα συναντηθούμε (και όχι απλώς με τους συντρόφους μας από άλλες πόλεις) σε ένα Πανρωσικό συνέδριο αναρχικών».

Παρόμοιες εκτιμήσεις υπάρχουν και σε μια αναφορά του πρώτου τμήματος των μυστικών υπηρεσιών (SO) της Γκε-Πε-Ου (OGPU):

«Την περίοδο στην οποία αναφερόμαστε, η δραστηριοποίηση των αναρχικών υπήρξε έντονη,

με τάσεις να εντατικοποιηθεί κι άλλο και να διευρυνθεί (...) στη διάρκεια της τρίμηνης αυτής περιόδου, διεξήχθησαν 18 επιχειρήσεις και συνελήφθησαν περίπου 300 αναρχικοί. Εντοπίστηκαν περίπου 750 άτομα στη Μόσχα και πάνω από 4.000 άτομα συνολικά στην Ένωση.» («Sovershenno sekretno», [Совершенно секретно = άκρως απόρρητο], 1924)

Η αναζωπύρωση των αναρχικών τάσεων επιβεβαιώνεται από τον καταγεγραμμένο αριθμό των ατόμων που θεωρούνταν ύποπτα για αναρχισμό σε όλη τη Σοβιετική Ένωση.

Το 1923, οι πράκτορες της Τσε-Κα κατέγραψαν εντατικοποίηση της δραστηριότητας των αναρχοσυνδικαλιστών, οι οποίοι:

«είχαν επαφές με γερμανούς συνδικαλιστές και χρηματοδοτούνταν από αυτούς για να συνεχίσουν το έργο τους· έχουν δικά τους τυπογραφεία, βιβλιοπωλεία και γραφεία. Αυτό το ρεύμα λειτουργεί τόσο νόμιμα όσο και παράνομα.

Οι ηγέτες του είναι απόδημοι. Δουλεύουν κυρίως στους χώρους των φοιτητών. Οι συνδικαλιστές, όντας καλύτερα οργανωμένοι και οικονομικά ισχυρότεροι από την VFA (Πανρωσική Ομοσπονδία Αναρχικών), γνωρίζουν τα πλεονεκτήματα της συνένωσης των αναρχικών ομάδων και σύρουν την VFA σε κοινές δράσεις.» («Sovershenno sekretno», 1923)

Μια τέτοια «ενίσχυση» στο παράνομο δίκτυο αναρχικών στην ΕΣΣΔ προσέφερε ο Διεθνής Σύνδεσμος Εργατών (IWA) – η παγκόσμια ομοσπονδία των αναρχοσυνδικαλιστικών συνδικάτων.[17]

Το καλοκαίρι του 1923, οι πράκτορες της Τσε-Κα ήρθαν αντιμέτωποι με τις ακόλουθες μορφές αναρχικής αντεπανάστασης:

«Εκτόξευση μιας κυλινδρικής φιάλης με διοξείδιο του άνθρακα στην πλατεία ενός θεάτρου στο Χάρκοβο, με σκοπό –κατά τα λεγόμενα του ντόπιου αναρχικού που την εκτόξευσε– να

σκοτωθούν οι κομμουνιστές και οι κερδοσκόποι που κάθονταν εκεί· αντισοβιετική και αντιφορολογική προπαγάνδα από μεμονωμένους αναρχικούς στα χωριά των επαρχιών Ποντέλσκι, Πόλταφσκι και Τσερνίφσκι· προσπάθειες πραγματοποίησης “απαλλοτριώσεων” στην Πολτάβα» («Sovershenno sekretno», 1923)

Τον Οκτώβριο του 1923, στην Οδησό, ο αναρχικός Μ. Καί'κο παραπέμφθηκε σε δίκη κατηγορούμενος για τη συγκρότηση στο χωριό Χλαντόζα μιας «παράνομης στρατιωτικοποιημένης μονάδας με σκοπό την ανατροπή της κυβέρνησης». Αυτή η ομάδα, η οποία αποτελούνταν από 30 ένοπλους αντάρτες, πραγματοποίησε απαλλοτριώσεις και επιθέσεις σε τρένα, σε εκλεγμένα μέλη των επιτροπών των βολόστ (στμ. volispolkomy: παραδοσιακή διοικητική υποδιαίρεση στην Ανατολική Ευρώπη), καθώς και σε ντόπιους δημόσιους υπαλλήλους.

[18]

Το γενικό σχέδιο της Γκε-Πε-Ου, η εξάλειψη δηλαδή όλων των μη μπολσεβίκικων κομμάτων αναγκάζοντάς τα να αυτοδιαλυθούν, δεν έφερε αποτέλεσμα στην περίπτωση των αναρχικών. Οι αναρχικοί προσπάθησαν να ριζώσουν τόσο με παράνομες, όσο και με νόμιμες δραστηριότητες (συμπεριλαμβανομένων των συλλόγων της εσπεράντο) και να στρατολογήσουν πρώην μέλη του κομμουνιστικού κόμματος.

Στις πόλεις της Ουκρανίας, οι κρατικές επιχειρήσεις δέχτηκαν πλήγματα από ένα νέο κύμα απεργιών που είχαν συνδικαλιστικό χαρακτήρα. Στην Οδησσό, στο Μικολάιβ και στη Χερσώνα επλήγησαν τα εργοστάσια· στα λιμάνια, οι στρατιώτες και οι ναυτικοί έκαναν γενική απεργία. Τον Σεπτέμβριο-Οκτώβριο του 1923, οι απεργιακές κινητοποιήσεις επηρέασαν «σχεδόν ολόκληρο το Ντονμπάς», το Νιπροπετρόφσκ, το Χάρκοβο, το Περβομαΐσκ και το Βόζνεσενσκ.[19] Η ισχύς των διαμαρτυριών των ανέργων είναι εμφανής από τα γεγονότα στις 15-21 Μαΐου 1924

στην Οδησσό, όπου περίπου 5.000 άνεργοι διέσχισαν την πόλη διαδηλώνοντας και φωνάζοντας «κάτω η κυβέρνηση». Εκδίωξαν την έφιππη αστυνομία και εφόρμησαν στο κτίριο της επαρχιακής εκτελεστικής επιτροπής (hubnykonkom), «απαιτώντας μια καλύτερη ζωή και καλύτερους πόρους διαβίωσης».[20] Σε αυτή τη διαδήλωση, ανάμεσα σε αυτούς που πρωτοστάτησαν ήταν οι M. Kyrychenko, M. Handler, Savyts'kyi, Berkovych και Hertsenzon, οι οποίοι χαρακτηρίστηκαν από τους πληροφοριοδότες της αστυνομίας ως «αναρχοσυνδικαλιστές». Κάποιοι από τους επικεφαλής της εξέγερσης συνελήφθησαν και καταδικάστηκαν σε εξορία.[21] Η εμπλοκή των αναρχικών της Οδησσού στην εξέγερση αυτή φαίνεται όχι μόνο από τον αριθμό των συλληφθέντων αναρχικών (75 άτομα), αλλά και από τον επίσημο τερματισμό των δραστηριοτήτων της Ομοσπονδίας Αναρχικών της Οδησσού: «διέλυσαν την οργάνωση για συνωμοτικούς λόγους, αλλά κρυφά

εξακολούθησαν να συμμετέχουν στις συναντήσεις των ανέργων».[22] Μετά την εξέγερση στην Οδησσό, ο αναρχικός τύπος επεσήμανε το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια των ερευνών συνελήφθησαν 16 άτομα με την κατηγορία της ένοπλης αντίστασης ενάντια στην Γκε-Πε-Ου, εκ των οποίων επτά εκτελέστηκαν. Ο S. Zekhtser, διοργανωτής του παράνομου δικτύου αναρχικών στην Οδησσό το 1918, εκτελέστηκε κατηγορούμενος για «ληστείες».[23]

(συνεχίζεται...)

[1]. Iaroslavskii, Emel'ian. Anarkhizm v Rossii. OGIZ, 1939, σσ. 51, 57.

[2]. Kanev, S.N., Oktiabr'skaia revoliutsiia i krakh anarkhizma (Bor'ba partii bol'shevikov protiv anarkhizma 1917-1922 gg.). Mysl', 1974, σ. 401.

[3]. Borovyk, Mykola A., Anarkhists'kyi rukh v Ukraini (1917-1921 rr). Dissertation, Taras, Shevchenko National University of Kyiv, 2002.

[4]. Orchakova, Larisa H., *Anarkhisty v politicheskoi zhizni Rossii*. Dissertation Abstract, Moscow State Pedagogical University, 2008.

[5]. Dubovik, A.V., «K istorii anarkhistskogo dvizheniia v Ukraine (1922-1938)». *Pivdennyi zakhid. Odesika*, no. 12, 2011, σσ. 182-98.

[6]. Savchenko, V.A., *Anarkhists'kyi rukh v Odesi 1903-1916 rr. Pechatnyi dom*, σ. 201. Επίσης, Savchenko, V.A., «Anarkhisty ta robitnychy rukh pershoi chverti XX st.: Do postanovky problemy». *Materialy 5-oi Mizhnarodnoi nauk.-prakt. konferentsii «Pivden' Ukrainy: Etnoistorychnyi, movnyi, kul'turnyi ta relihiinyi vymiry»*, International Humanitarian University (Odesa), 2015, σσ. 293-97.

[7]. Talerov, P.I., «Komyntern y anarkhisty v 1920-kh-1930-kh hh». III Konferencja Naukowa «Z Dziejow Anarchizmu», 2-4 Ιουνίου 2016, Szczecin, Πολωνία (παρουσίαση σε συνέδριο).

[8]. ΔΑΟΟ, f.r. 7, op. 1, spr. 409, ark. 8.

[9]. (στυμ) Τιμοφεί Σαπρόνοφ (Timofei Sapronov, 1887-1937): Παλιός μπολσεβίκος, ο οποίος μαζί με άλλους ίδρυσε την Ομάδα του Δημοκρατικού Συγκεντρωτισμού το 1919 στο εσωτερικό του Ρωσικού κομμουνιστικού κόμματος. Η ομάδα αποκαλούνταν μερικές φορές Ομάδα των Δεκαπέντε ή Δεκιστές ή Δεκεμιστές. Προσχώρησαν το 1926, ως χωριστή ομάδα, στην Ενωμένη Αντιπολίτευση (Τρότσκυ, Ζηνόβιεφ, Κάμενεφ) και διαγράφηκαν από το κόμμα μαζί με την Ενωμένη Αντιπολίτευση το 1927. Κάποιοι μετάνιωσαν και έγιναν πάλι δεκτοί στο κόμμα, παρ' όλα αυτά όλοι εκτελέστηκαν με κατασκευασμένες κατηγορίες στη Μεγάλη Εκκαθάριση στα τέλη της δεκαετίας του '30. Μεταξύ αυτών που επέστρεψαν στο κόμμα ήταν και ο Σαπρόνοφ, ο οποίος συνθηκολόγησε υπό ασαφείς συνθήκες με τον Στάλιν το 1928, αλλά συνελήφθη πάλι το 1932 και πέρασε την

υπόλοιπη ζωή του σε συνθήκες απομόνωσης στη φυλακή. Εκτελέστηκε τον Σεπτέμβριο του 1937.

[10]. HDA SBU, f. 13, spr. 370, T. 6, ark. 98.

[11]. Rublev, Dmitrii I. «Gody stanovleniia SSSR i NEP: Vzgliad anarkhistov». IX Plekhanovskiie chteniia. SSSR 1922-1991 gg. Istoricheskii tupik ili perspektiva istoricheskogo razvitiia?, edited by T.I. Filimanova, Russian National Library (Plekhanov House), 2010, σσ. 43-48.

[12]. Arshinov, P.A., «Trehletie 'Delo truda'». Delo Truda [Paris], no. 37-38, 1928, σσ. 1-2

[13]. Βλέπε HDA SBU, f. 13, spr. 415, T. 1-8 για δημοσιεύσεις των αναρχικών της διασποράς: Golos truda (Buenos-Aires), Delo truda (Paris) κλπ.

[14]. IISH, Senya Flichine Papers, Folder 79, σ. 2.

[15]. IISH, Senya Flichine Papers, Folder 80, σ. 72.

[16]. «Obrashchenie Ukrainskoi gruppy k anarkhicheskim organizatsiiam i ot del'nym tovarishcham v Rossii», Golos truda [Buenos Aires], no. 221, 23 Αυγούστου 1924, σ. 2.

[17]. Dam'e, V.V., «Berlinskii tsentr rossiiskoi anarkhistsskoi emigratsii (1920-e gody)». A.I.T. (<http://aitrus.info/node/2694>). Προσβάσιμο 25 Μαρτίου 2017.

[18]. HDA SBU, f. 13, spr. 415, T. 1, ark. 748, 758.

[19]. DAOO, f.r. 3, op. 1, spr. 409, ark. 8.

[20]. «Samoubiistvo kak protest», Golos truda [Buenos Aires], no. 221, 23 Αυγούστου 1924, σ. 4.

[21]. DAOO, f.r. 3, op. 1, spr. 1310, ark. 120, και HDA SBU, f. 13, spr. 415, T. 2, ark. 80, 92.

[22]. DAOO, f.r. 8065, op. 2, spr. 25916, ark. 173.

[23]. «Rasstrel bezrabortnykh», Golos truda [Buenos Aires], no. 217, 26 Ιουλίου 1924, σ. 2.

Ουκρανία. Έφιπποι Μαχνοβίτες

Το 1924, οι πράκτορες της Τσε-Κα στην ΕΣΣΔ κατέγραψαν αναρχικές ομάδες σε 28 πόλεις και κωμοπόλεις: Κίεβο, Οδησσός, Χάρκοβο, Νιπροπετρόφσκ, Ζαπορίζγια, Μαριούπολη, Ζάιτομυρ, Κρεμίντσα, Πολτάβα, Μικολάιβ, Χερσώνα, Κάμενετς-Ποντίλσκαϊ, Βινίτσια, Ούμαν, Μπάκχμουτ, Μπερντιάνσκ, Τσερνίχιβ, Κάνιβ, Συμφερόπολη, Σεβαστούπολη, Ιλεζαβετρά, Γιάλτα, Ιούζοβο, Λούμπνι, Ρόμνι, Νάιζιν, Ράντομιλ και στο χωριό Πόντολκι στο Ρομάνσαϊγ Οκρού.[1] Στην πραγματικότητα, όμως, υπήρχαν αναρχικές ομάδες σε πολύ περισσότερα μέρη.

Στην Οδησσό, πράκτορες της Γκε-Πε-Ου ταυτοποίησαν τρεις κύκλους αναρχικών εργατών και μια ομάδα «νεαρών αναρχικών». Οι αναρχικοί της Οδησσού σχεδίαζαν να εκδώσουν περιοδικό

και να φτιάξουν αναρχική βιβλιοθήκη.[2] Τα αρχεία της Τσε-Κα/Γκε-Πε-Ου περιλαμβάνουν τα ακόλουθα στατιστικά στοιχεία όσον αφορά τους αναρχικούς που ήταν γνωστοί στην πολιτική αστυνομία της Οδησσού: 1921-200 άτομα, 1922-109 άτομα, 1924-135 άτομα, 1925-50 άτομα. [3]Υπήρχαν, όμως και δεκάδες μεμονωμένοι αναρχικοί, οι οποίοι συμμετείχαν σε «ανεξέλεγκτες» ομάδες (ανεξάρτητες ομάδες που δεν συνδέονταν με τα αναρχικά κέντρα και τις επίσημες ηγεσίες). Οι πράκτορες της Τσε-Κα θεωρούσαν ότι στο παράνομο αναρχικό κίνημα συμπεριλαμβάνονταν οι σύλλογοι της εσπεράντο, οι «ομάδες ύπνωσης» (ο αναρχικός Tsveif πειραματιζόταν με την ύπνωση) και το νεο-ναϊτιστικό «Τάγμα του Φωτός» (ένα τμήμα του οποίου ήταν ενεργό στο Χάρκοβο): «Η παράνομη δραστηριότητα στους χώρους των φοιτητών καμουφλάρεται με ομάδες μελέτης του μυστικισμού» («Sovershenno sekretno», 1925). Ένα ενημερωτικό δελτίο της Γκε-Πε-Ου (Οκτώβριος 1924) γράφει ότι, παρά τις

συλλήψεις, οι αναρχικοί εξακολουθούσαν «να προσπαθούν να δραστηριοποιηθούν σε ορισμένα εργοστάσια και σε σωματεία εργατών της κλωστοϋφαντουργίας».[4]

Στο Χάρκοβο, οι αναρχικοί κατάφεραν να ξαναστήσουν ένα δίκτυο που κάλυπτε ολόκληρη την πόλη, με βάση την πλατφόρμα «Ναμπάτ».[5] Συμμετείχαν στην διοργάνωση απεργιών στο εργοστάσιο «VEK» (στυλ. αμυντική βιομηχανία), στο εργοστάσιο Locomotive (στυλ. κατασκευής κινητήρων για τρένα κλπ.), καθώς και σε άλλα σιδηροδρομικά εργοτάξια και αμαξοστάσια. Παράλληλα, κυκλοφορούσαν μπροσούρες με πολύγραφο, σχεδίαζαν να φτιάξουν ένα παράνομο τυπογραφείο και διατηρούσαν κρυφές επαφές με αναρχικούς στο εξωτερικό, όπως και με αναρχικούς στη Μόσχα, την Πετρούπολη, το Κίεβο, το Κατερίνοσλαβ, το Μικολάιβ και την Οδησσό. Στο Χάρκοβο, οι αναρχικοί δραστηριοποιούνταν, επίσης, στους χώρους των δημοσίων υπαλλήλων, των τεχνιτών, καθώς και

στο Τεχνολογικό Ινστιτούτο. Τον Απρίλιο του 1924,

«ξεκίνησε μια επιχείρηση ενάντια στους αναρχικούς σε ολόκληρο το Χάρκοβο, στα πλαίσια της οποίας αποδεκατίστηκαν οι πρωτοστάτες αναρχικοί αγωνιστές της πόλης, καταστράφηκε η εκδοτική κολλεκτίβα τους, κατασχέθηκε υλικό σχετικό με την έκδοση περιοδικών και φυλλαδίων για την ημέρα της Πρωτομαγιάς, καθώς και πλήθος άλλα οργανωτικά υλικά» («Sovershenno sekretno», 1924)

Ωστόσο, μετά τις συλλήψεις, οι αναρχικοί στο Χάρκοβο συνέχισαν τις δράσεις τους οργανώνοντας «παράνομους κύκλους εργατών (...) που έκαναν προπαγάνδα στους χώρους των σιδηροδρομικών εργατών» (μια ομάδα η οποία τελικά εξαρθρώθηκε) και εκδίδοντας μια διακήρυξη υπογεγραμμένη από την «Ομάδα αναρχικών εργατών».[6] Για τον Ιούλιο-Αύγουστο

του 1924, η Ομοσπονδία Αναρχικών του Χάρκοβο προγραμμάτιζε ένα Πανρωσικό συνέδριο αναρχικών, κάτι που οδήγησε τις αρχές στη σύλληψη περίπου 70 αναρχικών από το Χάρκοβο, έξι εκ των οποίων εξορίστηκαν.[7]

Στο Κίεβο, οι αναρχοσυνδικαλιστές συναντήθηκαν για να συζητήσουν τη συνένωση των αναρχικών της Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Ουκρανίας και «σχεδίαζαν μια προπαγανδιστική εκστρατεία ενάντια στη στρατολόγηση των εργατών στις γραμμές του RCP (Ρωσικό κομμουνιστικό κόμμα)» («Sovershenno sekretno», 1924). Τον Ιούνιο του 1924 συνελήφθησαν αρκετοί αναρχικοί στο Κίεβο, μεταξύ των οποίων οι O. Taratuta, N. Drikker, A. Konse, καθώς και μέλη της «Ένωσης Νεαρών Αναρχικών».[8] Βιβλιογραφικές πηγές απόδημων προσθέτουν ότι στο Κίεβο συνελήφθησαν αναρχικοί και από την ένωση εργατών του κατασκευαστικού τομέα, επειδή «εξέφραζαν ανοικτά τη γνώμη τους στους

χώρους των εργατών».[9] Το καλοκαίρι του 1924, στην Πολτάβα και στο Ιούζοβο έγιναν συλλήψεις αγωνιστών που συμμετείχαν σε παράνομες αναρχικές ομάδες· τον Οκτώβριο του 1924, το ίδιο επαναλήφθηκε στο Ράντομιλ, τη Σεβαστούπολη και τη Γιάλτα.[10]

Το 1925, σε όλη την ΕΣΣΔ, ξεκινούν μαζικές «νέες συλλήψεις αναρχικών λόγω της επαναδραστηριοποίησής τους».[11] Στην Πολτάβα, οι αναρχικοί προπαγάνδιζαν τις ιδέες τους στις σχολές επαγγελματικής κατάρτισης και παραϊατρικών επαγγελμάτων, στο κολέγιο γεωργικών συνεταιρισμών, στους άνεργους και στους εργάτες στα σιδηροδρομικά εργοτάξια και, στην περιφέρεια Λούμπενσκαγι, στα σεμινάρια κατάρτισης εκπαιδευτικών.[12] Ομάδες νεαρών αναρχικών καταγράφονται στις περιφέρειες Μιρχρότσκαγι και Πραϊλούτσκαγι, όπως και στις πόλεις Χάντιτς και Ρόμνι. Σε χωριά της περιοχής της Πολτάβα υπήρχαν ομάδες αναρχικών που διένειμαν τα χειρόγραφα, παράνομα αναρχικά

περιοδικά «Anarkhiia» («Αναρχία») και «Vil'na dumka» («Ελεύθερη Σκέψη»).[13] Το 1925, η κατάσταση με τους αναρχικούς στην περιοχή της Πολτάβα οδηγεί στη σύλληψη 85 ατόμων· όλοι οι συλληφθέντες είναι μεταξύ 18 και 25 ετών. Οι πράκτορες της Τσε-Κα, παρά τις συλλήψεις τού 1925, το επόμενο έτος αναφέρουν ότι «στην Πολτάβα, οι αναρχικοί είναι ιδιαίτερα δραστήριοι» («Sovershenno sekretno», 1926). Νεαρά άτομα, με την αδιαλλαξία της νιότης τους, εξακολουθούν να συρρέουν πίσω από τις μαύρες σημαίες και να γεμίζουν τις φυλακές, τα πολιτικά απομονωτήρια (φυλακές για πολιτικούς κρατούμενους) και τους τόπους εξορίας.

Μετά τον εμφύλιο πόλεμο και την εφαρμογή της Νέας Οικονομικής Πολιτικής εμφανίζεται ένα κύμα αυθόρμητων διαμαρτυριών νεαρών ατόμων που αισθάνονται αποστροφή για την απόκλιση από τις επαναστατικές ηθικές αρχές, την παλινόρθωση στοιχείων του καπιταλισμού και τη γραφειοκρατική δομή του Κόμματος και της

Κομσομόλ. Μερικές φορές, οι νεανικές διαμαρτυρίες εξελίσσονται σε «κόκκινες κλοπές» ή «κόκκινο χουλιγκανισμό», καθώς εξαγριωμένοι νέοι καταγγέλλουν με συνθήματα τους προδότες των εργατών και εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους με τον τρόπο των αναρχικών. Αυτή τη διάθεση «αυθόρμητου αναρχισμού» προσπαθούν να την εκμεταλλευτούν ομάδες αναρχικών, σκορπώντας φυλλάδια και άλλα έντυπα στους χώρους της νεολαίας. Οι περισσότερες αναρχικές ομάδες νέων που εμφανίζονται στην Ουκρανία το 1922-25 είναι αυτόνομες και η αλήθεια είναι ότι συχνά απέχουν πολύ από τον «ιδεολογικό» αναρχισμό. Ωστόσο, αποτελούν κομμάτι του αναρχικού κοινωνικοπολιτικού κινήματος, το οποίο ξεχωρίζει με την αγωνιστικότητα, την εκρηκτικότητα, τον αυθορμητισμό και την ποικιλομορφία του. Στα μέσα της δεκαετίας του 1920 καταγράφονται εκδηλώσεις αυθόρμητου αναρχισμού και αριστερού εξτρεμισμού σε όλες τις περιοχές της ΕΣΣΔ.[14] Η εμφάνιση αναρχικών ομάδων νέων σε ευρεία κλίμακα είναι μέρος της τάσης του

«αριστερισμού» (livatstvo) της σοβιετικής νεολαίας. Το 1925, σε όλη την ΕΣΣΔ συλλαμβάνονται δραστήρια μέλη των νεανικών αυτών ομάδων, που εναντιώνονται στην κυβέρνηση. Κάποιες από αυτές τις ομάδες είναι η «Επαναστατική Πρωτοπορία» (Μόσχα), η «Ομάδα Επαναστατικής Σοσιαλιστικής Νεολαίας του Βόλγα» (Νάιζναϊ Νογρόντ), φοιτητικές ομάδες αριστερών Σοσιαλεπαναστατών στα πανεπιστήμια του Λένινγκραντ, του Βόροντζ, του Τομσκ και του Ορέλ, καθώς και το «Κόμμα των μη κομματικών φοιτητών» (Κίεβο). Ο αναρχικός A.M. Garaseva θυμάται ότι, το 1925, ένα μέρος των φοιτητών είχε επηρεαστεί από τον αναρχισμό και ότι υπήρχαν παράνομες ομάδες αναρχοσυνδικαλιστών.[15] Στους κύκλους των αναρχικών γίνονται συζητήσεις για τη δημιουργία μιας «Αναρχοκομμουνιστικής Οργάνωσης Νέων Ουκρανίας». Στο Κίεβο και στο Χάρκοβο καταγράφονται αναρχικές ομάδες νέων, καθώς και η ύπαρξη της «Διεθνούς Αναρχικής Οργάνωσης Εργατικής Νεολαίας “Βάνταρ”[16]».

[17] Στο τρίτο συνέδριο της Κομμουνιστικής Οργάνωσης Νέων Ουκρανίας ασκείται κριτική στις «αναρχικές και συνδικαλιστικές τάσεις» κάποιων νεαρών συμμετεχόντων.[18] Μια εγκύκλιος της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού κόμματος Ουκρανίας (μπολσεβίκοι) προς τις επαρχιακές επιτροπές του κόμματος και προς την Κομμουνιστική Οργάνωση Νέων Ουκρανίας (ουκρανική Κομσομόλ) καλεί σε αγώνα ενάντια τόσο στις «αναρχικές ταλαντεύσεις» των νέων, όσο και στον σχηματισμό «μη-κομματικών οργανώσεων νέων».[19] Τον Φεβρουάριο του 1923, νεαροί φοιτητές στην Πολτάβα δημιουργούν την αναρχική ομάδα «Βάγκαρντ»[20] και στέλνουν ταχυδρομικά ονομαστικές, χειρόγραφες κάρτες σε φοιτητές του Ινστιτούτου Λαϊκής Εκπαίδευσης, του Ακαδημαϊκού Συνεργατικού Κολεγίου και της τοπικής Κομμουνιστικής Οργάνωσης Νέων Ουκρανίας.[21] Στο Κίεβο, το Χάρκοβο και την Οδησό, οι κυβερνητικές αρχές διαπιστώνουν την επιρροή που ασκούν οι αναρχικοί στο κίνημα

των εσπεραντιστών. Οι S.M. Gaidovskii, O.M. Antonovych (επικεφαλής της «Πανουκρανικής Οργάνωσης Εσπεραντιστών») και N.Ia. Futerfas (μέλος της οργανωτικής επιτροπής της «Πανρωσικής Ομοσπονδίας Εσπεραντιστών»), θεμελιωτές του εσπεραντικού κινήματος στις σοβιετικές δημοκρατίες, θεωρούνται αναρχικοί προπαγανδιστές, από τους πράκτορες της Τσε-Κα.[22]

Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλούν στις αρχές η «εξάπλωση των παράνομων δραστηριοτήτων», οι προσπάθειες των αναρχικών να «πρωτοστατήσουν στις εργατικές διαμαρτυρίες» και στις απεργίες, οι εκκλήσεις τους για οργάνωση «ανεξάρτητων εργοστασιακών επιτροπών» και «ελεύθερων συνδικάτων», οι προσπάθειές τους να «υπονομεύσουν τον στρατό και τον στόλο», η επιμονή τους να «αποκτήσουν κοινωνική στήριξη» στα χωριά και η «εντατικοποίηση της παράνομης δράσης μεταξύ των φοιτητών (...) ο αναρχισμός ριζώνει

με διάφορους τρόπους στο Κομμουνιστικό Κόμμα και στην Κομσομόλ (...) Ένα μεγάλο μέρος της νεολαίας έλκεται από τις ιδέες και τη θεωρία του αναρχισμού» («Sovershenno sekretno», 1924). Στο Νιπροπετρόφσκ (στο Ινστιτούτο Μεταλλευτικών Ερευνών) και στη Ζαπορίζχια, οι αναρχικοί δραστηριοποιούνται στους χώρους των φοιτητών και των νεαρών εργατών αντίστοιχα. [23] Τον Ιανουάριο του 1925, στο Μπακχμούτ συλλαμβάνονται μέλη της «Επιτροπής Επαναστατικής Δράσης», μιας αναρχικής ομάδας που είχε οργανώσει απεργίες μεταλλωρύχων.[24]

(Συνεχίζεται...)

[1]. HDA SBU, f. 13, spr. 415, T. 2, ark. 2, 17, 46, 68-80, 92-93, 99, και T. 6, ark. 15.

[2]. Savchenko, V.A., Neofitsial'naia Odessa epokhi Nepa (Mart 1921-Sentiabr' 1929). ROSSPEN, 2012, σσ. 57-58.

[3]. HDA SBU, f. 13. spr. 370, T. 1, ark. 748, 758. Επίσης, DAOO, f.r. 3, op. 1, spr. 584, ark. 158, και spr. 893, ark. 153, και f.r.-8065, op. 2, spr. 1187.

[4]. IISH, Senya Flichine Papers, Folder 81, σσ. 1-2, 4, 23.

[5]. (σ.τ.μ.) Η Συνομοσπονδία Αναρχικών Οργανώσεων της Ουκρανίας («Ναμπάτ») δραστηριοποιήθηκε μεταξύ 1918-1920 με έδρα το Χάρκοβο. Ο Βολίν έπαιξε βασικό ρόλο στη συγγραφή της πλατφόρμας της «Ναμπάτ», με στόχο τη συνένωση όλων των τάσεων του αναρχισμού. Όμως, μετά τη συντριβή του στρατού των Λευκών και το τέλος του εμφύλιου πολέμου, για την επίτευξη των οποίων ο Κόκκινος Στρατός αναγκάστηκε να συνεργαστεί με τον Επαναστατικό στρατό των Εξεγερμένων της Ουκρανίας του Μάχνο και τη «Ναμπάτ», η σοβιετική κυβέρνηση στράφηκε εναντίον τους στα

τέλη του 1920, συλλαμβάνοντας πολλούς αναρχικούς και δολοφονώντας τους χωρίς δίκη.

[6]. HDA SBU, f. 13, spr. 370, T. 1, ark. 82-83.

[7]. / Iarutskii, L.D., Makhno i makhnovtsy, 1995, σσ. 309-10. Επίσης, HDA SBU, f. 13, spr. 415, T. 1, ark. 44.

[8]. HDA SBU, f. 13, spr. 415, T. 2, ark. 115.

[9]. Amerikanskie izvestiia [New York], Σεπτέμβριος 1924, σ. 1. Επίσης, Golos truda [Buenos Aires], no. 221, 23 Αυγούστου 1924, σ. 4, και Golos truda [Buenos Aires]. no. 228, 11 Οκτωβρίου 1924, σ. 3.

[10]. Volna [Chicago], no. 57, 1924, σ. 47. Επίσης, HDA SBU, f. 13, spr. 415, T. 2, ark. 68-79, 109, και spr. 283, ark. 32-35.

[11]. HDA SBU, f. 13, spr. 415, T. 2, ark. 17-18, 92-120, 128, 205.

[12]. Statsenko, σσ. 212-14 [Statsenko, D.V., «Diial'nist' anarkhistiv Poltavy v umovakh stanovlennia bil'shovyts'koi dyktatury (persha polovyna 1920-rokiv)». 3-i Cherevanivs'ki chytannia – Vseukrains'ka konferentsiia: Zbirka naukovykh materialiv, edited by M. I. Stepanenko et al, Poltava National V.G. Korolenko Pedagogical University, 2016, σσ. 203-17]. Επίσης, HDA SBU, f. 13, spr. 415, T. 3. ark. 81, και T. 4. ark. 30 ob., και T. 8. ark. 9 ob.

[13]. HDA SBU, f. 13, spr. 370, T. 5, ark. 178, 21, 25, 89.

[14]. Isaev, V.I., «Voenizatsiia molodezhi i molodezhnyi ekstremizm v Sibiri (1920-ye - nachalo 1930-kh gg.)». Vestnik NGU, Seriia: Istoriiia, Filologiiia, T. 1, Vyp. 3: Istoriiia, Novosibirsk State University, 2002, σσ. 63-70.

[15]. Garaseva, A.M., Ia zhila v samoi beschelovechnoi strane... Vospominaniia anarkhistki. «Inter Servis», 1997, σσ. 87, 89, 148.

[16]. (στυμ.) Buntar: επαναστάτης.

[17]. «Ob anarkhistakh. Tsirkuliarnoe pis'mo TSK RKP (b)». Vestnik agitatsii i propagandy [Moscow], no. 11-12, 1921, σ. 3.

[18]. «Otchet o III-m S"ezde KSMU», Kommunist (Khar'kov), no. 2, 1921, σ. 3.

[19]. «Otchet o III-m S"ezde KSMU», ό.π.

[20]. (στυμ) Vanguard: πρωτοπορία.

[21]. Statsenko, ό.π., σ. 214.

[22]. Lins, U., «Drezen, Lanti Kaj "La Nova Epoko"». Sennacieca Revuo, no. 115, 1987, σσ. 35-52.

[23]. HDA SBU, f. 13, op. 1, spr. 415, T. 1, ark. 93, 178.

[24]. «Bakmutskii komitet deistviia». Golos truda [Buenos Aires], no. 244, Μάρτιος 1925, σ. 4.

κοινωνικοί αγώνες

αναρχική ιστορία

αναρχικό κίνημα

Ρωσία

επαναστατικό κίνημα

κομμουνισμός

αναρχικός κομμουνισμός